

Ansvarsarter i kommunen

I arbetet med naturvårdsprogrammet har ett antal arter valts ut till ansvarsarter för kommunen. Med ansvarsarterna menar vi i huvudsak sådana arter som är hotade och där kommunen sannolikt hyser en viktig del av Sveriges population. Kommunen avser att uppmärksamma och prioritera dem inom naturvårdsarbetet. Nedan följer de arter som är utsedda till ansvarsarter.

• Utter (VU) *Lutra lutra*

Den svenska utterpopulationen beräknas i dagsläget till mellan 1 000 och 2 000 individer. Uttern saknas till stor del i de västra delarna av Syd- och Mellansverige. Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättfångad föda året runt och som har tillgång till platser där uttern kan vila ostört och föda upp ungar. I kommunen är utter observerad vid bl.a. Skärsjön, Ramsjön, Rocksjön, Stensjön, Stora och Lilla Nätaren. Miljögifter i födan tros vara den viktigaste orsaken till utterns tillbakagång. Idag är trafiken det största hotet.

Foto: Jens Mattsson

Storröding i Huskvarna hamn

Foto: Dan Damberg

Luden bandmossa

• Större barksnäcka (VU) *Ena montana*

Större barksnäcka är ca 1,5 cm, har ett brunt, ovalt koniskt skal och är bunden till de ädellövskogsbuxna branterna utmed Vätterstranden. Arten trivs i fuktiga raviner eller på översilningsmark, där grundvattnet går i dagen och beskuggningen är god. I Skandinavien förekommer arten endast på ett fåtal lokaler utmed den östra Vätterstranden mellan Jönköping i Småland och Ödes hög i Östergötland. Avverkningar utgör det största hotet.

• Storröding (EN) *Salvelinus umbla*

Ursprungliga populationer av den sydsvenska storrödingen återfinns idag i endast 15–16 sjöar söder om Dalälven och den enskilt största delpopulationen finns i Vättern. De främsta hoten utgörs av försurning, konkurrens och predation från introducerade arter, ökad eutrofiering samt nätfiske.

• Finnögontröst (EN) *Euphrasia rostkoviana ssp. rostkoviana*

Finnögontrösten är en kärleväxt med tvåläppiga blommor som växer på ögödslad betesmark. Arten är känd från ett femtiotal lokaler i landet och växer i Huskvarnabergen och på ett par ställen till i den östra delen av kommunen. Igenväxning, skogsplantering, gödsling och förändrad betesregim är de huvudsakliga hoten.

• Barkkvastmossa (EN) *Dicranum viride*

Barkkvastmossa är en bladmossa som växer på grova gamla trädstammar av främst lind, ask och ek i slutna skog. Barkkvastmossa finns enbart på nio lokaler i landet varav en är Strands ravin i kommunen. Luftföroreningar kan vara en orsak till att arten försvunnit från vissa lokaler.

Foto: PE Svahn

Nattskärre

• **Luden bandmossa (EN) *Apometzgeria pubescens***

Luden bandmossa är en tunn och grågrön bladlevermossa med tätt håriga grenar. Arten är bara känd från en lokal i Sverige belägen i Östra Vätterbranten där den växer på en skuggig och fuktig bergvägg i en klippbrant. Slumpfaktorer gör att arten lätt försvinner, men avverkning av skogen och störd hydrologi utgör troligen de allvarligaste hoten.

• **Brunbräken (VU) *Asplenium adulterinum***

Brunbräken är en lågvuxen ormbunke som är knuten till mycket basiska bergarter med högt innehåll av olivin. Arten förekommer på två lokaler i Sverige varav en är på Taberg i kommunen. Hoten mot brunbräken är eventuell plockning och slitage av mark.

• **Nattskärria (VU) *Caprimulgus europaeus***

Nattskärria är en nattaktiv, insektsätande fågel som förekommer i södra och mellersta delarna i Sverige. I kommunen finns nattskärria bl.a. vid Dumme mosse och Konungö mosse. De bästa reviren finns i gles hedtallskog eller hällmarkstallskog. Nattskärria har gått tillbaka kraftigt under den senare delen av 1900-talet vilket till allra största delen beror på en minskad variation och småskalighet i landskapet.

• **Strimsporig hjorttryffel (EN)**

Elaphomyces striatosporus

Strimsporig hjorttryffel är en sporsäcksvamp med små svarta underjordiska fruktkroppar som bildar mykorrhiza med hassel i ädellövskog och ängsgranskog. Strimsporig hjorttryffel är endast känd från fyra aktuella lokaler i landet, varav två finns inom kommunen. Arten hotas främst av att ädellövskog och annan skog med rikligt inslag av hassel gallras, avverkas eller görs om till granskog.

Kungsfiskare

Foto: PE Ståhl

• **Strandjordtunga (EN) *Geoglossum uttopale***

Strandjordtungan är en svamp med svarta klubblika fruktkroppar. Den växer på flacka, grusiga eller sandiga stränder vid oligotrofa sjöar med fluktuerande vattenstånd, där den yttre strandzonen långvarigt exponeras vid lågvatten. Strandjordtunga är globalt sett bara känd från fem lokaler i Småland varav en i kommunen vid Hokasjön samt en i Danmark. Det allvarligaste hotet mot arten är förändringar av de strandmiljöer där den växer, genom t.ex. ändrad vattenreglering eller exploatering av dessa stränder.

• **Kungsfiskare (VU) *Alcedo atthis***

Kungsfiskaren är en liten, kompakt och färggrann fågel som kan jämföras med en flygande juvel! Det svenska beståndet uppskattas till cirka 125 par och i kommunen är kungsfiskaren observerad vid bl.a. Nissan, Tabergsån, Lillån i Huskvarna, Lillån i Bankeryd och Rosenlunds bankar. Kungsfiskaren är beroende av åar och bäckar med lummig strandvegetation, samt tillgång på lodräta sandiga strandbrinkar för sitt bobygge. Kanalisering av åar liksom bortrensning av strandbuskage försvårar häckning.

• **Mindre hackspett (NT) *Dendrocopus minor***

Mindre hackspett förekommer längs vattendrag, i sumpskogar samt i ädellövskogsmiljöer i Jönköpings kommun. Den är särskilt viktig då den signalerar att miljön där den häckar med stor sannolikhet hyser ett antal andra ur naturvårdssynpunkt intressanta arter - inte minst andra fåglar, insekter och vedlevande svampar. Den kräver ca 40 ha lövskog för att bilda revir vilket bland annat finns vid Rocksjön med omnejd, Huskvarnaåns sjösystem och Landsjön. Mindre hackspett häckar i håligheter i mjukare relativt lätthackade lövträd som björk. Största hotet är hård gallring, borttagande av död ved och försvinnande av lövskogar, framför allt sumpskogar och äldre lövskog.

Utter

Foto: Kenneth Johansson

Ansvarsmiljöer i Jönköpings kommun

Foto: Christina Lindqvist

Dumme mosse

• Högmossar

Kommunens västra del är särskilt rik på stora och värdefulla högmossar. Här kan Dumme mosse, Komosse, Gagnaryds mosse och Prästeryds-Ambo mosse nämnas. Högmossarna har mycket stor betydelse för bland annat fågellivet med arter som storspov och smålom.

• Tallmiljöer

På många platser i kommunen finns värdefulla tallmiljöer som t.ex. solitärt stående grova tallar. Grova solexponerade tallar utgör en unik livsmiljö för en rad vedlevande skalbaggar, t.ex. reliktböck, som finns noterad på ett antal ställen i Södra Vätterbygden. Tätortsnära grönområden med äldre tallar har fått en allt större betydelse för insektsarter när äldre tallbestånd blivit alltmer sällsynta i skogslandskapet.

Foto: Helen Bjurulf

Ärtvicker (till höger) är en starkt hotad art som växer i brantskogen på Huskvarnabergen (till vänster)

• Hamlade träd

Inslaget av hamlingssträd är ovanligt stort i Östra Vätterbrantsområdet. Till de hamlade träden är både en rik biologisk mångfald och kulturhistoriska värden knutna. På barken trivs en speciell lav- och mossflora med bl.a. almlav. Träden utvecklar ofta även mulm och håligheter som är viktiga för insekter, fåglar och fladdermöss.

• Ek-tallskog av bergig typ

Längs den västvända branten mot Vättern finns långa sträckor med ek-tallskog av bergig typ. Dessa miljöer är ofta solexponerade och de senvuxna tallarna, ekarna och den döda veden utgör viktiga substrat för främst lavar och skalbaggar. Ett stort antal rödlistade arter går att finna här, som t.ex. blekticka och rosa skärelav.

• Brant- och ravinskogar

I Vätterbrantsområdet är de mycket artrika brant- och ravinskogarna ett vanligt inslag. Brantskogarna av ädellövrök typ och av ädellövfattig typ med varierad barrinblandning har mycket hög prioritet i naturvårdsarbetet. Här finner vi rariteter som de starkt hotade arterna ärtvicker, luden bandmossa och barkkvastmossa. De ofta skuggiga, kalkrika, fuktiga och orörda miljöerna gör även att många hotade landsnäckor trivs. Större barksnäcka är en art som har sina enda svenska förekomster i ädellövskog på Vätterns östra strand.

• Vättern och dess tillflöden

Landskapsbilden i Jönköping präglas mycket av Vättern. Denna stora klarvattensjö utgör tillsammans med tillflödena som Djupadalsbäcken, Dunkehallaån, Junebäcken, Tabergså, Lillån i Bankeryd, Rocksjöån, Strömsbergsbäcken, Skrämmabäcken, Huskvarnaån, Lillån, Rosenlundsbäcken, Röttleån

Foto: Helen Bjurulf

Foto: Linnea Wikström

Röttleån

och Smedstorpsbäcken viktiga livsmiljöer för en alldeles unik fauna. I Vättern finns t.ex. harr och ishavsrelikter som den enskilt största delpopulationen av den sydsvenska storrödingen. I Huskvarnaån är uttern observerad och kring flera av vattendragen är fågellivet rikt med t.ex. mindre hackspett, försärla och strömstare.

Utöver de ovan beskrivna ansvarsmiljöerna finns ett antal andra miljöer med mycket höga naturvärden där kommunen äger och förvaltar mark och som därför bör lyftas fram i det kommunala naturvårdsarbetet. Nedan följer några exempel.

• Slätterängar och betesmarker

Välhävdade och ogödslade slätterängar och betesmarker innehåller ofta ett mycket rikt och värdefullt växt- och djurliv. I de hävdade markerna i Strutsbacken växer t.ex. sällsyntheten finnögkontröst.

• Ekmiljöer

Eken är ett karakteristiskt träd i Jönköping och förekommer i flera värdefulla naturtyper som t.ex. ek-hasselskog och solitära ekar. Grova ekar i solexponerat läge är mycket värdefulla då de ofta fungerar som nyckelelement där en mångfald av insekter, lavar, mossor och svampar trivs. I t.ex. Vretaholm, Huskvarnabergen, Pusta kulle, Bondberget, Ekelundshov och A6- sluttningen finns fina ekmiljöer.

Foto: Christina Lindqvist

Ek-hasselmiljö på Bondberget